

Essay

Verdens bedste demokrati

Af Suthan Krishnarajan, Lektor,
Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet

Magtudredningen 2.0

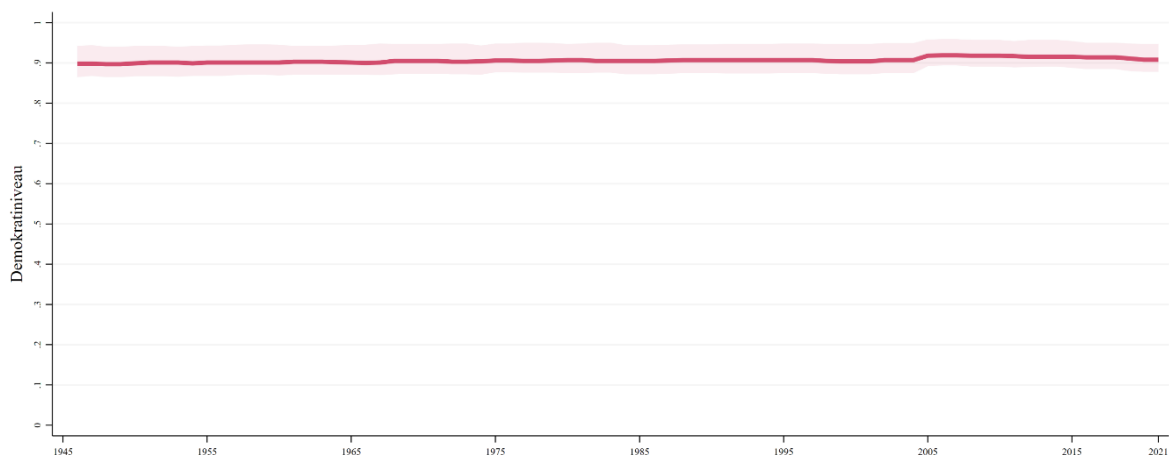
Det danske demokrati er i krise. Utilfredsheden med det danske demokrati er rekordhøj og tilliden til politikerne har aldrig været lavere. Man kan nærmest ikke tænde for tv'et eller slå op i en avis, uden at der er kommet en ny måling og et nyt lavpunkt i tilliden til politikerne og tilfredsheden med demokratiet. I demokratikommisionens nylige rapport om det danske demokratis tilstand, *Er demokratiet i krise?*, er konklusionen da også, at det danske demokrati får den næstlaveste score. Vi er med andre ord dødtrætte af vore utroværdige politikere og den måde demokratiet fungerer på i landet, og det danske demokrati er i dybe problemer.

Der er bare ét problem: Det passer ikke.

Danmark på førstepladsen

Der findes adskillelige demokratimål, som ved hjælp af grundigt arbejde af flere landeeksperter har til formål at måle alle verdens landes grad af demokrati år efter år. Underneden ser vi Danmarks score ud fra det mest benyttede demokratidataset, *V-Dem*. Danmarks konstante score på 0.9—på en skala fra 0 til 1—vidner om et utroligt højt og stabilt niveau. Sammenligner man Danmark med resten af verden bliver resultatet endnu mere imponerende. Siden afslutningen af 2. verdenskrig har Danmark kun indtaget et af to pladser: førstepladsen og andenpladsen. Og de sidste 20-25 år har Danmark stået solidt øverst på skamlen. Med andre ord: Vi lever i verdens mest demokratiske land og har gjort det længe.

Figur 1: Danmarks demokratiniveau

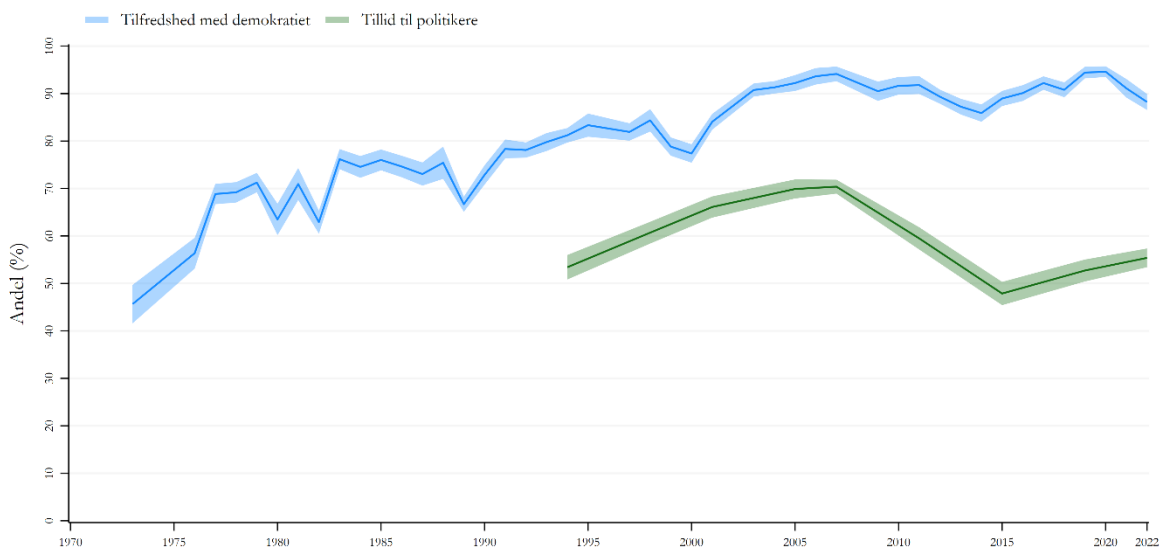

Note: Danmarks demokratiniveau fra 1946 til i dag målt med det anerkendte demokratidataset, V-Dem. Skalaen går fra 0 til 1.

Vi elsker vort demokrati

En ting er, hvordan det danske demokrati faktisk klarer sig. Noget andet er hvad vi tænker om vort demokrati og politikere. Debatten om politikerlede handler jo netop om vores manglende tilfredshed og tillid til det demokratiske system og magthaverne herhjemme. Så hvad viser tallene her?

Figur 2: Danskernes tillid og tilfredshed

Note: Tallene i den blå kurve er fra det anerkendte Eurobarometer, som hvert år siden 1973 har spurgt danskerne: "Hvor tilfreds er du generelt med den måde, demokratiet fungerer på i Danmark?" Grafen viser andelen af danskerne som har svaret "tilfreds" eller "meget tilfreds" til spørgsmålet. Tallene i den grønne kurve er fra Valgundersøgelsen, som ved hvert valg siden 1994 har spurgt danskerne: "Hvor stor tillid har du til danske politikere i almindelighed?" Grafen viser andelen af danskerne som har svaret "meget stor tillid" eller "ret stor tillid" til spørgsmålet. De hhv. blå og grønne arealer angiver 95% konfidensintervaller.

Lad os vende tilbage til 1973, året hvor 1-øren blev udfaset og jordskredsvalget sendte chokbølger igennem det politiske system. På dette tidspunkt var kun omkring 45% af danskerne tilfredse med demokratiet. I løbet af de næste år steg denne tilfredshed betydeligt, og trods høj arbejdsløshed og inflationskrise, var syv ud af ti danskere ved slutningen af 70'erne tilfredse med demokratiet. I 1980'erne, under Kartoffelkuren, oplevede tilfredsheden en relativ stagnation, men under det økonomiske opsving i 1990'erne steg tilfredsheden igen, hvor op til 80% udtrykte tilfredshed. Stigningen fortsatte mod nye højder efter årtusindskiftet, hvor mere end 90% af alle danskerne erklærede sig tilfredse med det danske demokrati. Andelen dykkede igen i årene efter

den økonomiske krise i 2008, men nåede efterfølgende over 90% igen. Og på trods af et lille fald de seneste to-tre år, ligger vi stadig på omkring de 90%.

Og ja, du læste rigtigt. Ni ud af ti danskerne erklærer sig i dag tilfredse med den måde, demokratiet fungerer på i Danmark. Dette er ikke blot blandt de højeste niveauer af demokratisk tilfredshed de 50 år; det er tilmed verdensrekord. I intet andet liberalt demokrati i verden er borgerne lige så tilfredse med deres styreform som her i Danmark. Vi er verdensmestre i demokratisk tilfredshed!

Men hvad så med tilliden til politikerne? Måling efter måling i både aviser og tv-nyheder viser da, at vi i de seneste år har oplevet en kraftig nedgang på dette punkt? Ikke helt. Efter den økonomiske krise i 2008 faldt andelen af danskerne, der har tillid til politikerne ganske rigtigt. Ved valget i 2015 svarede kun halvdelen af danskerne, at de havde tillid til politikerne her i landet. Dette skal vi selvsagt tage alvorligt. Men faldet er meget naturligt, når man tager den økonomiske krise i betragtning, og det markerer blot en tilbagevenden til det niveau, tilliden lå på før den store stigning i 1990erne og 2000erne—en stigning som går i glemmebogen hos mange. Og siden 2015 er tilliden til de danske politikere steget igen. Ja, vi tager den lige igen: de sidste ni år er tilliden til politikerne steget herhjemme. Den såkaldte politikerlede som vi taler så meget om er faldende, ikke stigende. Vi har større tillid til vores politikere i dag end vi havde i går.

Det reelle problem

Alt dette betyder selvfølgelig ikke, at der ingen problemer er i det danske demokrati. Der er meget, som kan forbedres, og vores tillid til politikerne bør stadig nå op på et højere niveau, end hvad tilfældet er i dag. Min pointe er blot, at det vedvarende og meget ensidige fokus på det danske demokratis problemer er stærkt overdrevet. Ved konstant at gentage fortællingen om det danske demokratis krise og den udbredte politikerlede kan vi risikere at skabe en selvforstærkende effekt, hvor selve krisefortællingen, hvor forkert den end er, kan være med til at skabe en virkelighed hvor flere og flere vender demokratiet ryggen herhjemme.

Et oplagt spørgsmål for *Magtudredningen 2.0* er dermed at undersøge hvorfor denne diskrepans mellem vores opfattelse af demokratiets tilstand og de faktiske tal er

opstået. Skyldes det mediernes dækning? Er det politikernes skyld? Eller ligger svaret hos os selv?

Herudover bør *Magtudredningen 2.0* pege lygten mod det reelle—og oversete—problem: vores manglende villighed til at straffe udemokratiske politikere. I en tid hvor udemokratiske politikere vinder frem i flere vestlige demokratier, er det vigtigere end nogensinde, at den brede befolkning har viljen til at opdage og modsætte sig udemokratisk adfærd hos folkevalgte politikere. Desværre ser vi her et bekymrende billede. En stor gruppe af nyere studier i en række vestlige demokratier viser, at når vi borgere bliver stillet over for valget mellem to politiske kandidater—en demokratisk kandidat man er uenig med politisk, og en udemokratisk kandidat man er enig med politisk—så vil de fleste stemme på den sidste kandidat. Vi er med andre ord villige til at se gennem fingre med udemokratisk adfærd fra vores folkevalgte politikere så længe vi får den ønskede politik til gengæld.

Du, kære læser, kunne eksempelvis forestille dig følgende dilemma. Det er valgkamp, blokpolitikken er genfødt, og din blok—rød eller blå—har samlet set ageret udemokratisk ved ulovligt at aflytte modstandernes kampagnemedarbejdere. Du har derfor nu valget mellem at stemme på din blok, som du er enig med politisk, på trods af den udemokratiske adfærd, eller at gøre det demokratisk rigtige og straffe den udemokratiske adfærd fra din side ved at stemme på et parti i modsatte blok, selvom det vil betyde en politik du er lodret uenig i de næste fire år.

Hvad gør du? Vil du holde dig for næsen og stadig stemme på et parti i samme blok? Eller vil du skifte over til modsatte side? Når jeg holder oplæg og foredrag rundt om i landet, plejer kun en lille del at sige, at de er villig til at skifte side. Dette er, med andre ord, den reelle udfordring for vores demokrati. Det viser, at skulle vi en dag få vores egen Donald Trump, så vil vi agere på samme måde, som flertallet af Republikanerne gør i USA i dag. Vi værdsætter demokrati og vi er tilfredse med vores politikere, men når det bliver svært, er der desværre ikke meget der tyder på, at vi er villig til at stå ved vores hævdvundne demokratiske principper.

Der er derfor meget, som vi kan forbedre. Og vi skal selvsagt arbejde hårdt på at forfine og forny vores demokrati hver eneste dag. Kun på denne måde kan vi fortsætte denne enestående succeshistorie. Men glem blot ej, at vi lever i verdens mest demokratiske land, og vi er de mest demokratisk tilfredse borgere. Kort sagt, vi lever i verdens bedste demokrati.

Magtudredningen 2.0: Essay-serien

En central del af Magtudredningen 2.0 er en bred inddragelse af forskere, hvis forskning kredser om et eller flere af magtudredningens temaer. Som led i projektet blev der i foråret 2024 afholdt 15 forskerworkshops, hvor oplægsholdere efterfølgende blev inviteret til at omarbejde deres oplæg til et essay. Essay-serien er forfatternes perspektiver på centrale tematikker for en dansk magtudredning og har forfatterne som afsender.

Dette essays er en del af tema 9 i Magtudredningen 2.0's forskningsplan: I hvilken grad opfatter borgerne det danske demokrati i det 21. århundrede som legitimt – og i hvilken grad er opfattelserne præget af mistillid, afmagt og polarisering?

Borgernes tillid til politikerne, til hinanden og til institutioner er en vigtig ressource for det danske demokrati. Dette tema fokuserer på, hvordan borgerne opfatter 'demokrati', de udfordringer, de ser for det danske demokrati, og dets kapacitet til at takle samfundsudfordringer og kriser. Der vil blive fokuseret på både hele befolkningen og på enkelte grupper (eksempelvis baseret på uddannelse og andre ulighedsmarkører) og deres syn på politiske institutioner (især nationale institutioner men også eksempelvis EU), deres syn på medborgere og de følelser, der kan være forbundet med disse opfattelser, såsom polarisering, marginalisering, afmagt, tillid og mistillid. Det vil også blive undersøgt, hvad der skaber disse opfattelser, og om de bygger på velinformeret information.